

Litterært besøg i Gudbjerg præstegård

Isak Sidenius og Chr. Winther, Emil Aarestrup og H. C. Andersen

Af Hans Henrik Jacobsen

En søndag i efteråret 1846 blev Isak Sidenius indsat som præst i Gudbjerg kirke. Det var ikke hans første embede; derimod skulle det blive hans sidste, thi det blev ham kun forundt at forrette sit kald i det sydøstfynske sogn i 6 år.

Mange oplysninger foreligger der ikke om hans korte embedstid i Gudbjerg. Han synes at have udført sin gerning på en for sognebørnene tilfredsstillende måde og at have ført en stille og rolig tilværelse i den gamle præstegård.¹⁾ Blandt sine venner talte han både Chr. Winther, Emil Aarestrup og H. C. Andersen – alle nogle få år yngre end han selv – og det vides, at i hvert fald to af de tre digtere har aflagt besøg hos familien i Gudbjerg præstegård.

Isak Sedenius blev født den 21. september 1793 som søn af provst Jacob Sidenius²⁾ i Øster Ulslev på Lolland. Navnet Isak fik han efter sin farfar,³⁾ der efter en tid som hovmester på Broholm 1738 kaldedes til sognepræst i Tved.

1814 dimitteredes Isak Sidenius fra latinskolen i Nykøbing, og 6 år efter tog han teologisk embedseksamen. Faderen var kort tid forinden afgået ved døden, og sønnen kaldedes til hans efterfølger i Ulslev den 3. maj 1820. Få måneder efter indgik han ægteskab med Cathrine (Thrine) Elisabeth Møller,⁴⁾ en datter af Rasmus Møller, biskop over Lolland Falster Stift. I svigerfaderens hjem fik Isak Sidenius hurtigt et nært forhold til Thrines søs-

*Isak Sidenius,
sognepræst i
Gudbjerg 1846–
53. (Kgl. Bib-
liotek).*

kende, bl. a. de to af hendes brødre, hvis navne hurtigt skulle blive kendt i den danske litteratur.

Rasmus Møller havde i sit første ægteskab 6 børn, sønnerne Poul Martin og Hans Ulrik, der begge studerede teologi, og døtrene Thrine, Nielsine, Petrine og Rasmine. 1810 blev han enke-mand, og året efter giftede han sig med præsteenken Hanne Winther, Chr. Winthers mor. Poul Martin Møller og Chr. Winther, således halvbrødre, var på det tidspunkt disciple i Nykøbing latin-skole, henholdsvis 17 og 15 år; Thrine var endnu ikke fyldt 14 år.

1820 afløste som nævnt Isak Sidenius faderen som præst i Ul-slev og giftede sig med Thrine. 1835 forflyttedes han til det vest-sjællandske sogn Værsløv, og her sad han, indtil han i 1846 søgte embedet⁵⁾ i Gudbjerg, måske efter opfordring fra broderen Niels,⁶⁾ der var præst i Hesselager.

Venskabet med *Poul Martin Møller* blev af forholdsvis kort varighed. 1820–21 var han som skibspræst på rejse til Kina, og han var således ikke til stede ved søsterens bryllup med Isak Sidenius. Til gengæld har familien Sidenius nok været gæster ved festen på Skjoldemose den 1. juli 1827, hvor Poul Martin Møller samme dag i Stenstrup kirke havde indgået ægteskab med jomfru Betty Berg, datter af proprietær C. F. Berg til Skjoldemose. Han havde sommeren forinden mødt sin Betty i præstegården i Ollerup, hvor hans næstældste søster Rasmine sad som præstekone.⁷⁾ Kort tid efter blev han udnævnt til lektor, siden til professor i filosofi ved universitetet i Kristiania. 1831 ansattes han i et tilsvarende professorat ved Københavns Universitet. Betty afgik ved døden 1834, han i 1838, kun 45 år gammel. Efter hjemkomsten til København havde han været optaget af sit filosofiske forfatterskab, og han har næppe set meget til søsteren og svogeren i Vørslev.

Mere forbindelse havde familien Sidenius til gengæld med *Chr. Winther*. Denne havde i 1822, hvor Thrine holdt sin førstefødte over dåben, gratuleret med digtet „Fadderne syng“,⁸⁾ og han var i de følgende år jævnligt gæst i præstegården i Ulslev. 1833 forlovede han sig med Sophie Hansen, og med det formål, at hun skulle lære husholdning, afleverede han hende omkring årsskiftet 1833–34 i præstegården. Her opholdt hun sig det meste af to år, og da familien i 1835 flyttede til Vørslev, fulgte hun med. Chr. Winther opdagede imidlertid hurtigt, at han slet ikke elskede Sophie, og han var ikke særlig flittig til at besøge hende under hendes ophold hos præstefamilien.

Af et brev fra Chr. Winther til Thrine, dateret den 26. juni 1840, fremgår det, at han ikke havde så megen kontakt med familien i disse år; men han forsikrer hende dog, at venskabet af den grund ikke har lidt skade:

„Jeg holder, Gud straffe mig, ligesaameget, ja jeg tør sige det, meget mere af Dig og Isaac end nogensinde forhen; thi vist og

sandt er det, at et saadant Venskab, som jeg troer finder Sted mellem os, er – for at bruge et forslidt men godt Billede – ligesom Viin, der med Alderen bliver bedre og stærkere.“⁹⁾)

Chr. Winthers besøg i Værslev blev altså ikke så hyppige som i Ulslev, og det vides ikke med sikkerhed, om han nåede til Fyn, efter at familien i 1846 var flyttet til Gudbjerg. Der er bevaret et brev¹⁰⁾ fra Thrine og Isak Sidenius til Chr. Winther, dateret den 29. marts 1848, og når de begge fatter pennen, er det for at bringe ham en lykønskning i anledning af hans nys indgåede ægteskab med Julie Werliin, f. Lytthans. De glæder sig begge på hans vegne og beder ham og hans hustru aflægge besøg i præstegården den følgende sommer. Om besøget blev realiseret vides ikke. Det var for øvrigt omtrent samtidig, han i sin studiedagbog nedskrev første udkast til „Hjortens Flugt“.

Af samme brev fremgår det, at den forudgående sommer har været en rigtig „familiesommer“. Alle Thrines søskende med undtagelse af Chr. Winther – havde aflagt besøg i familiens nye hjem i Gudbjerg: Hans Ulrik, der var stiftsprovst på Lolland-Falster; Nielsine, der var gift med købmand Knud Sidenius,¹¹⁾ en bror til Isak Sidenius; Petrine, gift med naturvidenskabsmanden og sprogforskeren, lektor ved Sorø Akademi Jacob Hornemann Bredsdorff, og Rasmine, som nævnt gift med Thomas Bredsdorff, en fætter til Jacob Hornemann Bredsdorff; han havde 1838 overtaget embedet som sognepræst i Vissenbjerg, men var afgået ved døden få måneder efter, at svogeren var flyttet til Gudbjerg. Niels, hvis navn nævnes i brevet, var Isaks bror, der som nævnt var præst i Hesselager. Det er Thrine, der beretter om familiernes møde i Gudbjerg:

„Sommeren vi her have tilbragt, var yndig for os, vi boe her saa rart, i store Værelser, med meget høit til Loftet, en meget smuk Have, med smukke Spadseregange etc., og saa havde vi

den Glæde at have Besøg af alle vore andre Sødskende, kun Dig manglede vi; Du kan troe vi vare en ordentlig Forsamling, i en tre Ugers Tid, kom og reiste nogle; i otte Dage vare vi hver Dag 22 til Bords, en af disse Dage spiste Nielses til Middag hos os, da vare vi 34, der var og nogle af Familien hos dem i den Tid.“

Forbindelsen mellem de to familier blev opretholdt efter Sidenius' død. Den ældste datter Marie var således med familien Winther i Rom i vinteren 1854–55, og det følgende år var hun i huset hos dem.

Familien Sidenius' venskab med *Emil Aarestrup* stammede fra slutningen af 1820'erne. Aarestrup havde 1827 slået sig ned som læge i Nysted, og det er sandsynligt, at familien Sidenius har haft ham som læge. De to familier kom hurtigt til at stå på en venkabelig fod med hinanden. Det samme gjaldt Chr. Winther og familien Aarestrup, og det er antagelig Isak Sidenius, der har ført de to digtere sammen i præstegården.

Da Chr. Winther opholdt sig i Ulslev ved nytårstid 1834, inviteredes han sammen med præstefamilien til middag i lægeboligen, og han var meget betaget af sin vært:¹²⁾

„I Gaar havde Dr. A. indbudt os til Middag Kl. 4. Vi vare kun sex Personer samlede; thi saaledes ynder han det, ligesom jeg. Jeg kan ikke sige Dem, hvor herligt jeg morede mig! Det var et nydeligt lille Diner paa fem Retter, udsøgt Druesaft, petit Bourgogne, Madeira, Champagne; og efter Bordet sad min Svoger og jeg i Doctorens siirlige lille Studerekammer, hvor Han, den prægtige Mand, forelæsedes os en Mængde saa fortræffelige, originale, kraftige, characteristiske, snorrige og alvorlige, dybttænkte og lette poetiske Productioner, at jeg i 2–3 Timer sad og hørte derpaa som en Billedstøtte. *Han kan!* Han skriver os andre smaa Poeter rent sønder og sammen“ (Brev til Alvilde Müffelmann, 2. januar 1834).¹³⁾

Det fremgår af det samme brev, at Caroline Aarestrup en af juledagene havde holdt Sidenius' datter over dåben, og at Sidenius et halvt år forinden havde stået fadder til Aarestrups datter Marie.

Chr. Winther havde som nævnt bragt sin forlovede, Sophie Hansen, med til sin lollandske familie. Aarestrup blev så betaget af hende, at han hurtigt kom til at vikariere som hendes tilbeder, og hun inspirerede ham til det ene digt efter det andet, bl. a. disse linier:

Der er en Trolddom paa din Læbe,
Der er en Afgrund i dit Blik,
Der er i Lyden af din Stemme
En Drøms ætheriske Musik.

Aarestrup betegner Sidenius som „den kjæreste blandt mine Venner“, og flere af digtene fra disse år er rettet til ham og hans familie. Det gælder bl. a. „Silhouetter af en Præstefamilie“,¹⁴⁾ hvor hvert af familiens medlemmer får et vers:

I høie Hvedebølger, imellem Rug og Byg,
Der krummer et Straatag sin mossede Ryg;
Det har blandt usle Hytter i Leer og Morads,
Men ved Siden af en Kirke, sin ydmyge Plads.

Og Manden, som boer her, det er en Landsbypræst –
Jeg var saa ofte, Venner, hans lykkelige Gjæst.
Oprigtighed og Glæde er hans daglige Bud;
Han kjender lidt til Verden, men meere til Gud.

Hans Kone er en Perle, en ægte, i min Sang;
Hun er saa god og kjærlig, som Dagen er lang.
Vel Præsten hører Fugle i sin Skovhyttesal,
Men hun er dog hans sødeste, bedste Nattergal.

Derefter følger vers om børnene Jacob, Marie, Hanne, Nikoline, Rasmus og Sine, og de to sidste strofer røber, hvem han er meget betaget af, nemlig Sophie:

I denne Tid desuden der er i Præstens Buur
 En Jomfru, en sværmerisk, en deilig Natur;
 Hun ligner en Muse i Holdning og Blik –
 Hvad Under, om jeg af hende Begeistring fik!

Hvad Under, at jeg søgte, naar Hjernen var tom,
 De faure Ord, som hende fra Læberne kom!
 Hvad Under, om til Tak – det var jo simpel Pligt –
 Jeg skrev hende dette ubetydelige Digt!

Efter at Sidenius var flyttet til Værsløv, afgik der fra digteren i Nysted flere rimbreve til familien, bl. a. „Mit Brev jeg sender“¹⁵⁾ fra 1839 og „Kjære Værsløvske Venner“,¹⁵⁾ dateret den 24. december 1837, hvori det bl. a. hedder:

„Lad disse Blade kalde tilbage – Venner, de henrundne Dage, – da jeg drak i Eders Huus – af det gjæstfrie Kruus, – tog mig en Priis, Isak, af dit Snuus, – og da Din Thrine dækked mig Disken, – med Fuglen og Fisken, – med Kniv og Gaffel, – Med Viin og Karaffel, – Syltetøj og Vaffel, – og Eders Vittighed lyste over det landlige Taffel . . . Lad disse Blade kalde tilbage – de henrundne Dage, – samle – det Gamle, – fæste – det Næste, – gjæste – det Nye og hvad endnu kan reste, – samt anbefale mig paa det Bedste – til alle nordsjællandske Præstekoner og Præste . . .“

Det vides ikke, om Aarestrup har besøgt familien Sidenius i Værsløv. Til gengæld fik de ofte lejlighed til at aflægge hinanden visit, efter at Sidenius havde overtaget embedet i Gudbjerg. 1848

blev Aarestrup udnævnt til stiftsfysikus (amtslæge) på Fyn,¹⁶⁾ og sammen med sin kone og talrige børneflokk flyttede han ind i en lejlighed i gården på hjørnet af Korsgade og Fisketorvet i Odense. Her aflagde præstefamilien hyppigt besøg. Bl. a. fremgår det af et brev¹⁷⁾ fra Thrines bror, stiftsprovst Hans Ulrik Møller til Chr. Winther, dateret den 26. juli 1849, at Thrine og hendes søster Nielsine under hendes families besøg i Gudbjerg er taget til Odense sammen med nogle af børnene for at besøge Aarestrups og Poul Martin Mølers enke Eline, der lå syg. Besøget er sandsynligvis blevet aftalt under en festlighed i Gudbjerg præstegård den 13. juli, hvor Sidenius' datter Hanne blev gift med proprietær Thøger Lassen Knudsen, ejer af Østergård på Amager. Brylluppet havde samlet det meste af familien, og der er ingen tvivl om, at Aarestrup også har været inviteret som gæst. Det fremgår af brevet, at der var ikke mindre end 12 brudepiger!

Også Aarestrup aflagde jævnligt besøg i præstegården i Gudbjerg. Embedet som stiftsfysikus bragte ham hyppigt på rejse rundt i stiftet i forbindelse med visitationer af forskellig art; at han lagde vejen om ad præstegården, når lejlighed bød sig, kan der ikke herske tvivl om. Ej heller, at minder fra årene på Lolland til tider har domineret samtalen mellem præsten og lægen.

Også *H. C. Andersen* finder vi på besøg i Gudbjerg præstegård. Eventyrdigterens foretrukne opholdssted uden for København var i disse år herregården Glorup, og her fik han lejlighed til at møde en række af egnens præster.¹⁸⁾ Af *H. C. Andersens* dagbogsoptegnelse¹⁹⁾ søndag den 4. juni 1848 fremgår det således, at der på Glorup har været holdt præstegilde i anledning af, at pastor Biering²⁰⁾ fra Langå har holdt tiltrædelsesprædiken i Svindinge. 3 år senere (den 8. juni 1851) var der atter inviteret en række præster til middag på Glorup, og her havde *H. C. Andersen* lejlighed til at tale med Sidenius.²¹⁾ De må have haft en udbytterig samtale, for allerede den følgende tirsdag aflagde *H. C. Ander-*

sen besøg i Gudbjerg præstegård. Besøget får følgende omtale i dagbogen:

„Efter Bordet kjørt med Excellensen²²⁾ hen til Præsten Sidenius i Gudbjerg, hvis Kone er en Søster til Digteren Poul Møller; der var een smuk Datter, som efter at have stødt Knæet, gik med Stok. Vi var ovre i Kirken, paa Kirkegaarden ligger Præsten Vandall. Meget koldt.“²³⁾

Noget, H. C. Andersen i disse dage var meget optaget af og uden tvivl har drøftet med Sidenius, var den fest, som greven den 6. juli ville holde for soldaterne, der var vendt hjem fra treårskrigen. Han havde draget H. C. Andersen ind i planlægningen af festen, der ligeledes får en udførlig skildring i dagbogen, og optegnelsen i dagbogen dagen efter besøget i Gudbjerg røber, at han allerede på dette tidlige tidspunkt var stærkt optaget af arrangementet.

Om det var Isak Sidenius eller broderen Niels, der prædikede i Svindinge kirke den 7. juli 1850, fremgår ikke af dagbogen. Til gengæld fremgår det med al tydelighed, at digterens sind ikke blev andægtigt stemt:

„Gaaet op til Svindinge hvor Pastor Sidenius prædikede, det var ikke godt; en lille Takkebøn for den Deel af Freden vi havde faaet tiltalte mig mest. – Det var Øreskjærende at høre Sangen, her er ingen Orgel, Skolelærerens Bas gik rigtig nok som melodisk Standart men om denne løb og krøb, snart forud og snart bagud, de meest falske Qvindestemmer; det var som en fæl Graad og Jamren. – Skylregn; om Middagen var her en anden Præst Sidenius, Broder til ham vi hørte i Kirken; dernæst Borgemesteren Jessen²³⁾ fra Svendborg med Kone.“²⁴⁾

Det synes at fremgå, at livet har formet sig stille og roligt i præstegården. De fleste af børnene var voksne og havde forladt hjemmet. 11 børn havde præsteparret fået, men det havde haft

den sorg at miste de 5. Den ældste søn Jacob var 1842 død i en alder af 20, og Hanne døde – formodentlig i barselseng – året efter, at hun var blevet gift. 3 andre børn var døde som små. 2 sønner og 4 døtre²⁵) måtte den 7. januar 1853 følge deres far til graven. 59 år gammel var han afgang ved døden nytårsaftensdag efter nogen tids tiltagende sygdom. Kirkebogen har han således ikke ført selv efter den 27. april 1852.

I Fyens Stiftstidende den 3. januar satte Thrine sin afdøde mand dette minde:

„Min kjære Mand, Sognepræst Isaach Sidenius, omskiftede Tiden med Evigheden paa Aarets sidste Dag, efter 1½ Aars tiltagende Svaghed, 59 Aar gammel. I 32 Aar delte vi i Kjærlighed Livets onde og gode Dage. 5 Børn modtage ham hisset. Dette bekjendtgjøres hermed sørgeligst paa egne, 2 Sønners og 4 Døttres Vegne for fraværende Slægtninge og Venner.“

Meget ved vi ikke om hans gerning som præst. At han har været en begavet mand med litterære interesser kan der ikke herske tvivl om. Når således Aarestrup benævner ham „den kjæreste blandt mine Venner“, må han have sat pris på hans selskab, og det samme gjorde svogeren Chr. Winther.

Der er af menigheden sat familien Sidenius et minde i Gudbjerg kirke. I skibets nordvæg er indmuret en marmorplade, stammende fra en gravsten, hvor der kan læses, at den er sat til minde over sognets præst Isak Sidenius, hans datter Hanne, der døde to år før faderen, og hans hustru Cathrine, der overlevede sin mand i 14 år.

Noter

1. Den daværende præstegård brændte i begyndelsen af 1860'erne, hvorefter den nuværende opførtes.
2. Jacob Sidenius (1761–1820), sognepræst i Ulslev 1791–1820, g.m. Nicoline, f. Bech (1769–1836).

3. Isak Sidenius, f. 1712 i Jæmteland, hvor faderen var pelsværkshandler. 1734 dimitteredes han fra Trondhjem skole. 1751 udnævntes han til sognepræst i Nørre Vedby og Nørre Alslev. Han døde 1780. I Wibergs Præstehistorie gives der følgende karakteristik af ham: „Dygtig, men streng; til sine Tider munter og spøgfuld. De Fattiges Patron. Var at træffe i sit Kammer, undtagen naar han havde Tækkemænd, da han laa paa Taget, for at hjælpe dem; ligeledes morede det ham, at fange Muus og stoppe Muschuller!“
4. F. 4. oktober 1797 i Købelev, d. 28. marts 1866.
5. Han afløste Erik Adolph Wandall, der var afgået ved døden den 14. juli 1846.
6. Niels Sidenius (1795–1859), sognepræst i Hesselager 1843–59.
7. Rasmine var gift med Thomas Bredsdorff (f. i Vester Skerninge 1797, d. 1847), sognepræst i Ollerup 1822–38, i Vissenbjerg 1838–47.
8. „Samlede Digtninger“ I, s. 12 ff.
9. „Breve fra og til Chr. Winther“ v. Morten Borup 1974, bd. I s. 158.
10. Do, bd. I s. 255–57.
11. Knud Sidenius (1802–56) var en fremtrædende politiker; han var således stænderdeputeret 1835–46, kongevalgt medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling og senere landstingsmand. Fra 1844 var han formand for Borgerrepræsentationen i Maribo.
12. Det var Chr. Winther, der i 1838 overtalte Aarestrup til at offentliggøre et bind digte („Digte“, 1838).
13. „Breve fra og til Chr. Winther“ v. Morten Borup 1974, bd. I s. 94–97.
14. „Emil Aarestrups samlede Skrifter“ v. Hans Brix og Palle Raunkjær, bd. III s. 126 ff.
15. Do, bd. IV s. 11 og 42 ff.
16. H. H. Jacobsen: „Emil Aarestrup. Stiftsfysikus i Odense 1849–56“, udg. af Odense Universitetsforlag 1975.
17. „Breve fra og til Chr. Winther“ v. Morten Borup 1974, bd. I s. 261–65.
18. H. Topsøe-Jensen: „H. C. Andersen paa Glorup“, udg. af Andelsbogtrykkeriet i Odense 1965, s. 72–73.
19. „H. C. Andersens dagbøger“ v. H. Vang Lauridsen og T. Gad 1974, bd. III s. 286.
20. Frederik Ferdinand Biering (1813–79), sognepræst i Langå 1845–48, derefter i Svindinge.
21. „H. C. Andersens dagbøger“ v. H. Vang Lauridsen og T. Gad 1974, bd. IV s. 30–31.
22. Grev Gebhard Moltke-Hvitfeldt (1764–1851), ejer af Glorup 1793–1851.
23. Byfoged og borgmester i Svendborg J. C. v. Jessen (1817–84).
24. „H. C. Andersens dagbøger“ v. H. Vang Lauridsen og T. Gad 1974, bd. III, s. 412.
25. Marie (1823–99); Nicoline (1826–99); Rasmus (1828–92), førstlærer i Udbyneder; Emilie (1833–1905); Poul (f. 1835), udvandret til Australien; Henriette (1837–1912), g. m. Poul Martin Møller, kapellan i Hundstrup, Østerild og Hjørdemål, senere sognepræst i Vesterborg.